УДК 81'374.2:81'373.6](477)"194"

Т. О. Петрова

УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОГРАФІЧНА КРИТИКА 40-Х РОКІВ XX СТ.

Статтю присвячено висвітленню специфіки розвитку української термінографічної критики впродовж 40-х рр. XX ст. Установлено, що її завдання – популяризувати перекладні галузеві словники для виробничої комунікації німців з українцями в окупації та насильно привезених робітників зі Сходу України до Німеччини. Визначено тенденції термінографічної критики в розглядуваному десятиліттi: поверхове оцінювання словників; фокусування на їхній мінімальній комунікативній достатності, а не на якості відтворення лексикографічних параметрів презентування термінів (термінології); зниження наукового рівня критики. З'ясовано, що аналізований період її розвитку є непродуктивним і методологійно інволюційним.

***Ключові слова**: лексикографічний параметр, оцінювання, рецензія, словник, термін, термінографічна критика, термінографія, термінологія.*

Petrova, T. Ukrainian Terminographic Criticism in the 1940s. *To comprehend and reconstruct the history of Ukrainian terminographic criticism, it is essential to examine the 1940s and delineate this period within the framework of linguistic historiography. This explains the relevance of the present study.* ***The aim of the research*** *is to highlight the specific features of the development of Ukrainian terminographic criticism during the 1940s.* ***The objectives*** *are: (a) to examine evaluations of specialised sources in published works; (b) to substantiate the principles and criteria for their evaluation; (c) to identify the specificity of criticism of terminological dictionaries of the given period, and to determine their tasks and tendencies.*

It is demonstrated that in the fourth decade of the twentieth century, the development of Ukrainian terminographic criticism and terminography slowed considerably. This was conditioned by the consequences of mass political repressions in the preceding decade against the intelligentsia for alleged "nationalist manifestations," the challenges of war, and the pervasive dominance of party ideology and censorship. It is traced that during the years of the occupation of Ukraine, specialised dictionaries were reviewed in Ukrainian non-scholarly and non-academic journals as well as in German periodicals established by Ukrainian emigrants. It is revealed that the review, as a genre representative of criticism, was represented in short forms – annotation reviews and advertising-type reviews. It is established that the task of terminographic criticism at the time was to popularise translated specialised dictionaries for production communication between Germans and Ukrainians under occupation, as well as with forced labourers brought from Eastern Ukraine to Germany. The tendencies of Ukrainian terminographic criticism in the 1940s are identified as follows: (a) superficial evaluation of dictionaries; (b) concentration on their minimal communicative

https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.29

CC BY NC

sufficiency rather than on the quality of reproducing lexicographic parameters of term presentation; in particular, the quality of an edition was assessed according to such criteria as "ease of use" and "coverage of the most essential term units from different branches of the field"; (c) decline in the scientific level of criticism, caused by the reinterpretation of translated terminographic sources from codes of scientific knowledge into pragmatic tools for the exploitation of Ostarbeiter in Nazi Germany. It is clarified that, compared to previous stages, the analysed period of Ukrainian terminographic criticism was unproductive and methodologically regressive.

Keywords: *lexicographic parameter, evaluation, review, dictionary, term, terminographic criticism, terminography, terminology.*

<…> книги сьогоднішнього дня роблять історію завтрашнього
(Шевельов, 2024: 367)

Вступ

Кожна сторінка розвою української лінгвістичної науки значуща для утвердження національних традицій, окреслення розширеного контексту лінгвоісторіографії. Поступ дослідницької думки повинен бути тяглим, спадкоємним і зберігати зв'язок між різними етапами розвитку науки, навіть усупереч змінам парадигм та війнам. Нагальною необхідністю в сучасному мовознавстві є, як видається, осмислення безперервності та осягнення історичного досвіду, що сприятимуть створенню і примноженню ґрунтовних праць. «Наш обов'язок – <…> створити доробок, який перейде в майбутнє і який і сьогодні відограватиме свою роль» (у цитатах зберігаємо орфографію, пунктуацію тексту-оригіналу) (Шевельов, 2024: 346).

Цінність термінографічних джерел для науки й суспільства, а також вагомість оприлюднених рецензій на них не викликають заперечень. Утім у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві *термінографічна критика* як напрям потребує офіційного визнання. *Українська термінографічна критика* – це окремий розділ термінографії, що має давню історію розвитку (понад 130 років), його витоки сягають першої половини 90-х рр. XIX ст. (Петрова, 2024: 58).

Нині відомі нечисленні наукові студії, у яких описано віхи поступу критики термінографічних видань як самостійного наукового напряму (Петрова, 2018; Петрова, 2021; Петрова, 2024). Зокрема, докладно простудійовано особливості її початкового етапу і становлення впродовж кінця XIX – початку XX ст. (Петрова, 2023a), особливості розвою в 20-і рр. (Петрова, 2023b), а також у 30-і рр. XX ст. (Петрова,

2025). Натомість для осмислення та реконструювання історії розвитку української термінографічної критики важливо дослідити її наступний етап – 40-і рр. ХХ ст., окресливши його в лінгвоісторіографічному просторі. Указане й визначає актуальність цієї розвідки.

Мета наукової студії – висвітлити особливості розвитку української термінографічної критики впродовж 40-х рр. ХХ ст.; **завдання** – (а) розглянувши оцінки спеціальних джерел в оприлюднених публікаціях, (б) обґрунтувати принципи і критерії їхнього оцінювання, (в) виявити особливості критики спеціальних словників названого періоду, визначити її завдання і тенденції.

Методи дослідження

Виокремлення принципів і критеріїв оцінювання термінологічних словників та встановлення специфіки, завдань і тенденцій термінографічної критики в 40-і рр. ХХ ст. потребують актуалізування системи загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів, до яких уналежнюємо *описовий* (для викладу теоретичних положень), *аксіологійний* (для з'ясування ціннісних орієнтацій щодо значущості словників, визначення критеріїв їхнього аналізування), *концептуально-аналітичний* (для кваліфікування і методологійного оцінювання теоретичних засад критики), *культурно-історичного аналізу* (для виявлення історичних, політичних, культурних чинників впливу на розвій критики термінографічних праць), *лексикографічного аналізу* (для характеристики лексикографічних параметрів термінологічного словника), *контекстуально-інтерпретаційного й дискурсивного аналізів* (для встановлення теоретичної і практичної значущості рецензій, співвіднесення змісту текстів/дискурсу рецензій із низкою позамовних чинників, презентування лінгвоісторіографії науки термінографічної критики) тощо.

Виклад основного матеріалу

Період 40-х рр. ХХ ст. в історії української термінографії і термінознавства все ще потребує ретельного опису, позаяк «майже в усіх дисертаціях, присвячених становленню й розвитку різних терміносистем, цей період практично випущений» (Кочан, 2011: 74). На функціювання та поступ української науки загалом і термінографічної критики як напряму термінографії зокрема в означене десятиліття впливали насильницьке захоплення Німеччиною території України, зосередження

всіх зусиль на військовій обороні й виживанні людей, масова евакуація наукових установ переважно в Середню Азію, перепрофілювання досліджень на потреби оборонної промисловості, а також переорієнтування словникарської продукції на задоволення виробничих потреб, потім повоєнна відбудова, підпорядкування сталінській ідеології і посилення цензури. Усе перераховане зумовлює об'єкт, предмет та особливості рецензування спеціальних видань у цей період, а також форму рецензії – жанрового презентанта термінографічної критики. Однак період 40-х рр. XX ст. не є «білою плямою», він залишив слід в історії розвитку української термінографічної критики.

Від початку війни в окупованій Україні кількість періодичних видань, як відомо, значно зменшилася: зі 115 навесні 1942 р. зосталося лише 40 найменувань. Упродовж 1941–1944 рр. термінологічні словники оцінюють у нечисленних рецензіях, розміщених у таких часописах України, як-от: «Відродження» (Ромни, 1941–1943), «Вірним шляхом» (Ярмолинці, 1942–1944), «Світанок» (Бердянськ, 1942–1943), «Українські вісті» (Кіровоград, 1941–1942); а також в емігрантській пресі в Німеччині, наприклад в українських газетах «Вісті» (Берлін, 1943–1944), «Голос» (Берлін, 1939–1945). Акцентуємо на тому, що «з пропагандистською метою на території Сумщини у 1941–1943 роках видавалися газети, які були оголошені офіційними органами влади» (Марченко, 2003: 20). Зокрема, ідеться про часопис «Відродження» в місті Ромни та ін. Розглянуті оцінювальні публікації у перерахованих виданнях представлені без зазначення авторів. Відповідно, висновуємо, що їх підготували редакції часописів.

В Україні під час Другої світової війни опубліковано такі термінологічні словники: 1940 р. – «Політичний словник» за ред. Г. Александрова, В. Гальянова, Н. Рубенштейна (Київ); 1941 – «Словник найбільш вживаних друкарських термінів» (Львів). Після завершення Другої світової війни термінографічна робота в Україні відновлювалася повільно, наприклад побачили світ такі видання: 1947 р. – «Словник географічних назв» М. Боднарського (Київ); 1948 – «Словник медичної термінології: латинсько-українсько-російський» М. Книповича, упорядкований за участю Л. Єрофеєва та А. Залкінди (Київ) (Пилипчук, 2020: 86–88). Деякі праці надруковані в Кракові, де функціювало «Українське видавництво», а саме: «Термінологічний словничок церковного управління» Владики Іларіона (І. Огієнка) (1940) та «Вчімся

військового словництва» І. Ільницького-Занковича (1941) (Кочан, 2011: 75). На жаль, не віднаходимо рецензій на означені джерела.

1942 р. у часописах «Вірним шляхом» (Нові словники, 1942a: 4) та «Українські вісті» (Нові словники, 1942c: 4), у коротких однойменних *оцінювальних публікаціях рекламного характеру* «Нові словники», синхронно й ідентично інформують про те, що за дорученням «генерального комісаріяту в Дніпропетровському» професорською колегією розпочато укладання і випуск галузевих праць. Зауважено, що передусім «мають бути видані технічні словники, а саме: сільськогосподарський, природничий, хемічно-медичний, фізичний і інш. Дальше мають також видати українсько-німецький і німецько-український словники» (Нові словники, 1942a: 4). Німецька окупаційна влада насильно насаджувала свою мову як панівну. Це зумовило гостру потребу у фахових перекладних словниках, необхідних насамперед для налагодження виробничої комунікації з українцями.

У часописах «Відродження» та «Світанок» теж майже одночасно (у червні 1943 р.) надруковано *рецензії-анотації* з однаковими назвами (Картинні словники для робітників зі Сходу, 1943; Словники для робітників зі Сходу, 1943) і тотожним змістом щодо важливості німецько-російського ілюстративного галузевого словника, як-от: «Для того, щоб полегшити розмову між німецькими робітниками та робітниками зі Сходу, одне книжне видавництво у Бреславлі видало картинний словник у галузях: машинобудівельній, сільськогосподарській, ремісничій та домашнього вжитку. Малюнки з відповідними поясненнями на німецькій та російській мовах вказують робітнику зі Сходу на частини машин, на окремі приладдя і т. д., – це сприяє кращому засвоєнню робітниками технічної термінології та полегшує розмову між німецькими робітниками та робітниками зі Сходу» (Картинні словники для робітників зі Сходу, 1943: 2). Оминання редакцією оригінальної назви об'єкта опису, на жаль, не дає змоги встановити відповідність характеристики й реального змісту галузевого словника. Наголосимо, що німецьким терміном *ostarbeiter* (*робітники зі Сходу*, *східні робітники*, *остарбайтери*) називали осіб, які під час Другої світової війни були насильно вивезені гітлерівцями головно зі Східної України на примусові роботи до Німеччини, вони змушені були жити в спеціальних таборах під охороною і носити на одязі розпізнавальний знак *OST* (наприкінці 1944 р. його змінено на знак

із національною символікою для українців – тризуб) (Пастушенко, Першина, 2010).

Натомість українська періодика Берліна паралельно оприлюднює оцінювання перекладних словників для остарбайтерів, фокусуючись на їхній практичній значущості. Наприклад, у щотижневику «Вісті» (Берлін, 1943) для українських працівників із Генерального Губернаторства стисло проаналізовано німецько-український технічний словник (Новий словник, 1943). Рецензія-анотація розпочинається з бібліографічного опису джерела двома мовами – німецькою та українською («Kleines deutsch-ukrainisches technisches Wörterbuch. Bearbeitet von Dipl.-Ing. Iwan Zhukovskyj unter Miwirkung von Professor Zenon Kuziela. 8°, 176 s. Karton. 2,50. RM. Ost-Europa-Verlag, Königsberg (Pr.) / Berlin W 62. Маленький німецько-український технічний словник. Опрацював дипл. інж. Іван Жуковський при співучасті проф. Зенона Кузелі, 8°, стор. 176. Ціна РМ 2,50. Видавництво Ост-Европа, Кеніґсберґ / Берлін В 62»), у якому не відтворено року його виходу у світ (там само: 4). Відстеживши у відповідних джерелах, установлюємо, що це 1943 р. Потребу надрукувати цей словник «як практичний допоміжний засіб до взаємного порозуміння в технічних справах» зумовили, як пояснено в рецензії, приєднання «України до європейської системи господарства та широка участь українських робітників у діяльності підприємств» (там само: 4). Розглядуваний «маленький» словник кодифікує «5000 технічних термінів та слів, вживання яких необхідне в ремісничому, заводському та фабричному житті, на будівництві і т. д.» (там само: 4), тобто в різноманітних виробничих сферах, де експлуатували остарбайтерів. Щоб спростити «користання словником для обох груп осіб, що ним користатимуться», у ньому презентовано «український альфабет та пояснення щодо вимови, числівників, окреслень часу, мір і т. інш.», а також корисний розмовник. У висвітлюваній рецензії аргументують важливість нового перекладного джерела, наголошуючи на тому, що «сила осіб, що її потребують, забезпечать широке розповсюдження новому словникові» (там само: 4).

Зауважимо, від половини 30-х рр. XX ст. головним центром словникарської діяльності стає Берлін, а саме словниковий відділ Українського наукового інституту. Від 1936 р. відділ видав серію словників, а в 40-і рр. XX ст. опублікував розглядуваний вище «Німецько-український технічний словник» З. Кузелі та Й. Жуковського, а також їхні

практичні словники з машинознавства й фабричного виробництва, «Медичний німецько-український словник» Р. Смика та багато інших (Кочан, 2011: 75). Відстежуємо і згадування Ю. Шевельова про його роботу в той час у зазначеній науковій установі: «Інститут мав укласти німецько-український і українсько-німецький сільськогосподарський словник, укладав його практично Роман Димінський, а я мав редаґувати мову. <…> Словник був замислений почасти для тих українців, що працювали в сільському господарстві в Німеччині, а головне – для самої України, де мали бути після німецької перемоги німці-керівники і українці-раби. Тепер, коли Україна була втрачена, видання словника не належало, щонайменше, до актуальних завдань» (Шевельов, 2024: 39). Тож упорядковуваний у цьому інституті перекладний сільськогосподарський словник Р. Димінського став словником, «який тепер не був нікому потрібний» (там само: 41).

Стисла *рецензія-анотація рекламного характеру* «Нові словники» в газеті «Голос» (Берлін, 1943) сповіщає про вихід у берлінському видавництві чотирьох термінографічних праць, підкреслюючи їхню значущість передусім для практичного застосування, порівн.: «[словники] можуть стати в пригоді українським та російським робітникам на промисловому виробництві та у сільському господарстві під час їхньої роботи в Німеччині» (Нові словники, 1943b: 4). Позитивно оцінюючи ці видання, редакція відзначає їхні структуру і здатність сприяти професійній взаємодії, позаяк інтерпретує *словники як інструменти порозуміння німецьких роботодавців і працівників зі Сходу*: «ними можуть користуватись і німецькі майстри, і взагалі адміністрація на виробництві, а також німецькі сільські господарі у своїх взаєминах з українськими та російськими робітниками» (там само: 4). Окремо розглянуто ще два перекладні галузеві видання. Зокрема, визначено специфіку побудови «Українсько-німецького та німецько-українського допоміжного словничка для сільсько-господарських робітників зі Сходу», насамперед перераховано його розділи (порівн.: «1/ Вітання, 2/ Правила поведінки, 3/ Ранком і по дорозі на роботу, 4/ Вислови, вживані під час роботи, 5/ Хата і двір, 6/ Хліборобство, 7/ Ремісники, 8/ Запитання і відповіді в офіційних установах, 9/ Накази і застереження, 10/ Будова людського тіла, 11/ Час, числа, міри, 12/ Погода») і вказано, що вони «містять розмови, окремі вирази й слова з відповідних галузів життя й роботи сільсько-господарського

робітника. Наприкінці вміщено словник, що складається з двох частин (українсько-німецької та німецько-української)» (там само: 4). Це перекладний тематичний сільськогосподарський словник для українців-остарбайтерів, примушених працювати в сільському господарстві Німеччини. У коментарі до другого «Українсько-німецького та німецько-українського промислово-технічного словника для робітників зі Сходу» окреслено його реєстр (близько 4000 одиниць) і зауважено, що він «присвячений різним галузям промисловости, а саме: гірництву, металюрґії, хемічній промисловості, будівельній, машинобудівництву, енерґетиці, суднобудівництву, військовій промисловості, текстильній тощо» (там само). Схвально оцінено принцип презентування термінів, що «полегшує користування словником для обох сторін»: «кожне слово, або вираз подається чотири рази: німецькою мовою, українською, потім німецький вираз наводиться українськими літерами, а український – німецькими» (там само: 4). Зреалізований підхід до фонетичного відтворення чужомовного терміна суперечить методологійним принципам і не засвідчує наукового рівня цього перекладного термінологічного словника. Рекламний характер досліджуваної статті зумовлений наявністю в ній відомостей про вартість словників та місця їхнього продажу в Берліні. В умовах окупації трансформувалися, як бачимо, функції термінографічних джерел, зокрема перекладні галузеві словники, призначені для вивезених до Німеччини остарбайтерів, кваліфікували не як джерело розвитку національної науки й освіти, а як *прагматичний регулятор / інструмент організації їхньої підневільної праці на території рейху*. Як наслідок оцінювання аналізованих видань для остарбайтерів, а також представників окупаційної влади, німецьких власників господарств, заводів, підприємств, фабрик, виконують головно *за критеріями* ‘зручність у користуванні’, ‘відображення найпотрібніших терміноодиниць із різних розділів галузі’ тощо.

Водночас фіксуємо публікації рекламного характеру, надруковані 1943 р. в українських часописах «Вірним шляхом», «Нова Україна», «Український голос», у яких анонсують вихід у світ «Енциклопедії образотворчих мистецтв Европи», підготовленої під егідою Німецької академії. Щодо зазначеної енциклопедії надруковано у виданнях «Вірним шляхом» та «Український голос» дві однойменні оцінювальні статті «Міжнародна музична енциклопедія» з однаковим змістом

(Міжнародна…, 1943a; Міжнародна…, 1943b), а в «Новій Україні» – статтю «Европейська енциклопедія мистецтва» (Европейська…, 1943). Ідеться про енциклопедію, яка не призначена для остарбайтерів, її укладено для того, щоб «поглибити духовні та мистецькі стосунки між окремими європейськими країнами» (Европейська…, 1943: 8). Практичну значущість енциклопедії вбачають у тому, що вона «особливо мусить прислужитися музейній та виставочній практиці, як і взагалі всім культурно-політичним завданням на полі образотворчого мистецтва, становить собою, високоцінний, довговічний довідник». Крім того, «передбачено перекласти її окремі томи різними європейськими мовами: італійською, еспанською та французькою насамперед» (там само). Обсяг енциклопедії становить «щось з 50 томів», вона «поміщена буде в томах по тисячу сторінок у кожному», «появлятиметься щороку по одному томові» (Міжнародна…, 1943b: 4). Активне популяризування здобутків німецької спеціальної енциклопедистики в означені роки редакціями часописів, а саме «Українського голосу», пояснюємо пропагуванням редакції цієї газети націонал-соціалізму як єдино правильної ідеології, а також переконанням, що «для розвитку культури необхідно відмовитися від радянських штампів, "відійти якнайдалі від всяких москалізмів", закладати підвалини справжньої національної культури» (Курилишин, 2024). Беззаперечно, для національної термінографії, а також її критики, важливо збільшувати національні надбання та запозичувати передовий європейський і світовий досвід, проте у висвітлених умовах доводиться констатувати неприродній їхній застій.

Висновки

Спираючись на отримані підсумки аналізування оцінювальних публікацій 40-х рр. ХХ ст., уважаємо, що опис історії української критики термінографічних джерел названого періоду не є звершеним, проте доходимо таких висновків. (1) У четвертому десятилітті ХХ ст. розвиток термінографічної критики й термінографії значно сповільнюється, що зумовлено відлунням масових політичних репресій у 30-і рр. ХХ ст. проти інтелігенції за «націоналістичні прояви» (Петрова, 2025), викликами війни й тотальним пануванням партійної ідеології і цензури. (2) У період окупації України галузеві словники розглядають у нечисленних рецензіях, надрукованих в українських ненаукових,

неакадемічних часописах («Відродження», «Вірним шляхом», «Світанок», «Українські вісті») та німецьких, утворених українськими емігрантами («Вісті», «Голос»). (3) *Рецензія* як жанровий презентант критики зреалізовується в коротких за обсягом різновидах – *рецензії-анотації, рецензії-анотації рекламного характеру*. (4) *Завдання* тогочасної термінографічної критики – популяризувати перекладні галузеві словники для виробничої комунікації німців з українцями в окупації та насильно привезених робітників зі Сходу України до Німеччини. (5) Тенденції *української термінографічної критики* в 40-і рр. XX ст.: (а) поверхове, формальне оцінювання словників; (б) фокусування на їхній мінімальній комунікативній достатності, а не на якості відтворення лексикографічних параметрів презентування термінів (термінології), зокрема якість видання визначають за *критеріями* 'зручність у користуванні', 'відображення найпотрібніших терміноодиниць із різних розділів галузі'; (в) зниження наукового рівня критики, що спричинено переосмисленням *перекладних термінографічних* джерел із кодексів наукових знань на *прагматичні інструменти експлуатації остарбайтерів на території нацистської Німеччини*. (6) Порівняно з попередніми етапами, аналізований період розвитку термінографічної критики є непродуктивним і методологійно інволюційним, що зумовлено ігноруванням наукових принципів оцінювання фахових словників та увиразненим переведенням власне термінографічного експертування у воєнні реалії.

Перспектива дослідження полягає в потребі розкриття особливостей наступних етапів розвитку української термінографічної критики.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Европейська** енциклопедія мистецтва. (1943). *Нова Україна*, *112*, 8. 2. **Картинні** словники для робітників зі Сходу. (1943). *Відродження*, *46 (153)*, 2. 3. **Кочан**, І. (2011). Українське термінознавство 1940–1950-х років. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології», 709,* 74–78. 4. **Курилишин**, К. М. (2024). Український голос (Проскурів). В *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Ін-т енц. досліджень НАН України, 2024. Узято з https://esu.com.ua/article-882654. 5. **Марченко**, В. А. (2003). *Розсекречені документи періоду нацистської окупації Сумської області 1941–1943 років (Огляд документів)*. Суми. 6. **Міжнародна** музична енциклопедія. (1943a). *Вірним шляхом*, *43*, 4. 7. **Міжнародна** музична енциклопедія. (1943b). *Український голос*, *86*, 4. 8. **Новий** словник. (1943). *Вісті*, *46*, 4. 9. **Нові** словники. (1942a). *Вірним шляхом*, *31*, 4. 10. **Нові** словники. (1943b). *Голос*, *16/111*, 4. 11. **Нові** словники. (1942c). *Українські вісті*, *70*, 4. 12. **Пастушенко**, Т. В. & Першина, Т. С. (2010). Остарбайтери. В *Енциклопедія історії України*: Т. 7. Київ: Наук.

думка. Узято з http://www.history.org.ua/?termin=Ostarbajtery_V. 13. **Петрова**, Т. О. (2023a). Початковий етап розвитку української термінографічної критики (кінець XIX ст. – поч. XX ст.). *Лінгвістичні дослідження*, *58*, 107–125. https://doi.org/10.34142/23127546.2023.58.08. 14. **Петрова**, Т. О. (2018). Українська термінографічна критика: від витоків до сучасності. *Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*, *292*, 208–217. 15. **Петрова**, Т. О. (2024). Українська термінографічна критика: історія, теорія, практика (Дис. … докт. філол. наук). Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. 16. **Петрова**, Т. О. (2021). *Українська термінографічна критика: становлення, розвиток та перспектива (на матеріалі критичної оцінки словників)*. Харків: Майдан. 17. **Петрова**, Т. О. (2023b). Українська термінографічна критика 20-х років XX ст. *Національні наукові традиції в слов'янському світі*: *матеріали III Міжнар. славістичної конф., присвяч. пам'яті святих Кирила і Мефодія* (с. 176–183). Харків–Шумен: ХНПУ; ХІФТ. 18. **Петрова**, Т. О. (2025). Українська термінографійна критика 30-х років XX ст. *Термінологічний вісник*, *8*, 406–418. https://doi.org/10.37919/2221-8807-2025-8-37. 19. **Пилипчук**, Д. (2020). *Словники української мови: 1956–2018*. Київ: ВЦ «Просвіта». 20. **Словники** для робітників зі Сходу. (1943). *Світанок*, *29 (79)*, 4. 21. **Шевельов**, Ю. (2024). *Твердий ґрунт: зариси українського себепізнання*. Харків: Видавець Олександр Савчук.

REFERENCES

1. **Evropeiska** entsyklopediia mystetstva [European Encyclopedia of Art]. (1943). *Nova Ukraina – New Ukraine, 112,* 8 [in Ukrainian]. 2. **Kartynni** slovnyky dlia robitnykiv zi Skhodu [Picture dictionaries for workers from the East]. (1943). *Vidrodzhennia – Revival, 46 (153),* 2 [in Ukrainian]. 3. **Kochan**, I. (2011). Ukrainske terminoznavstvo 1940–1950-kh rokiv [Ukrainian terminology of the 1940s–1950s.]. *Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politekhnika». Seriia «Problemy ukrainskoi terminolohii» – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of Ukrainian Terminology, 709,* 74–78 [in Ukrainian]. 4. **Kurylyshyn**, K. M. (2024). Ukrainskyi holos (Proskuriv) [Ukrainskyi holos (Proskuriv)]. In *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]*. Kyiv: In-t ents. doslidzhen NAN Ukrainy, 2024. Retrieved from https://esu.com.ua/article-882654 [in Ukrainian]. 5. **Marchenko**, V. A. (2003). *Rozsekrecheni dokumenty periodu natsystskoi okupatsii Sumskoi oblasti 1941–1943 rokiv (Ohliad dokumentiv) [Declassified documents of the period of Nazi occupation of Sumy region, 1941–1943 (Review of documents)].* Sumy [in Ukrainian]. 6. **Mizhnarodna** muzychna entsyklopediia [International Music Encyclopedia]. (1943a). *Virnym shliakhom – On the Right Path, 43,* 4 [in Ukrainian]. 7. **Mizhnarodna** muzychna entsyklopediia [International Music Encyclopedia]. (1943b). *Ukrainskyi holos – Ukrainian Voice, 86*, 4 [in Ukrainian]. 8. **Novyi** slovnyk [New Dictionary]. (1943). *Visti – News*, *46*, 4 [in Ukrainian]. 9. **Novi** slovnyky [New Dictionaries]. (1942a). *Virnym shliakhom – On the Right Path, 31,* 4 [in Ukrainian]. 10. **Novi** slovnyky [New Dictionaries]. (1943b). *Holos – Voice, 16/111,* 4 [in Ukrainian]. 11. **Novi** slovnyky [New Dictionaries]. (1942c). *Ukrainski visti – Ukrainian News, 70,* 4 [in Ukrainian]. 12. **Pastushenko**, T. V. & Pershyna, T. S. (2010). Ostarbaitery [Ostarbeiter]. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy [Encyclopedia of the History of Ukraine]:* T. 7. Kyiv: Nauk. dumka. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Ostarbajtery_V [in Ukrainian]. 13. **Petrova**, T. O. (2023a). Pochatkovyi etap rozvytku ukrainskoi terminohrafichnoi krytyky (kinets XX st. – poch. XX st.) [The Initial Stage of the Ukrainian Terminographic Criticism Development (the End of the 19th – the Beginning of the 20th Century]. *Linhvistychni doslidzhennia – Linguistic Research, 58,*

107–125. https://doi.org/10.34142/23127546.2023.58.08 [in Ukrainian]. 14. **Petrova**, T. O. (2018). Ukrainska terminohrafichna krytyka: vid vytokiv do suchasnosti [Ukrainian Termonografical Criticism: from Origin to Modern Times]. *Naukovyi visnyk Nats. un-tu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriia: Filolohichni nauky – Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Series: Philological Sciences, 292,* 208–217 [in Ukrainian]. 15. **Petrova**, T. O. (2024). Ukrainska terminohrafichna krytyka: istoriia, teoriia, praktyka [Ukrainian Terminography Criticism: History, Theory, Practice]. *Doctor's thesis.* Odesa: Odeskyi natsionalnyi universytet im. I. I. Mechnykova [in Ukrainian]. 16. **Petrova**, T. O. (2021). *Ukrainska terminohrafichna krytyka: stanovlennia, rozvytok ta perspektyva (na materiali krytychnoi otsinky slovnykiv)* [*Ukrainian terminography criticism: formation, development and perspective (based on critical assessment of terminology dictionaries)*]. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian]. 17. **Petrova**, T. O. (2023b). Ukrainska terminohrafiina krytyka 20-kh rokiv XX st. [Ukrainian Terminographic Criticism of the 1920s]. *Natsionalni naukovi tradytsii v slovianskomu sviti: materialy III Mizhnar. slavistychnoi konf., prysviach. pamiati sviatykh Kyryla i Mefodiia – «National Scientific Traditions in the Slavic World». The Proceedings of the 3rd International Slavonic Studies Conference Dedicated to the Memory of Saints Cyril and Methodius* (pp. 176–183). Kharkiv–Shumen: KhNPU; KhIFT [in Ukrainian]. 18. **Petrova**, T. O. (2025). Ukrainska terminohrafiina krytyka 30-kh rokiv XX st. [Ukrainian Terminographic Criticism of the 1930s]. *Terminolohichnyi visnyk – Terminological Bulletin, 8,* 406–418. https://doi.org/10.37919/2221-8807-2025-8-37 [in Ukrainian]. 19. **Pylypchuk**, D. (2020). Slovnyky ukrainskoi movy: 1956–2018 [Dictionaries of the Ukrainian language: 1956–2018]. Kyiv: VTs «Prosvita» [in Ukrainian]. 20. **Slovnyky** dlia robitnykiv zi Skhodu [Dictionaries for Ostarbeiters]. (1943). *Svitanok – Dawn*, *29 (79)*, 4 [in Ukrainian]. 21. **Shevelov**, Yu. (2024). *Tverdyi grunt: zarysy ukrainskoho sebepiznannia [Solid Ground: Studies in Ukrainian Self-Understanding]*. Kharkiv: Vydavets Oleksandr Savchuk [in Ukrainian].

Петрова Тетяна Олексіївна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна.

E-mail: t.petrova@karazin.ua, t.petrova.science@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-9534-9891

Petrova, Tetiana – Doctor of Science in Philology, Docent, Professor of the Department of Ukrainian Language, V. N. Karazin Kharkiv National University; 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 10 березня 2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування – 10 квітня 2026 р.
Дата публікації статті у виданні – 25 квітня 2026 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Петрова Т. О. Українська термінографічна критика 40-х років XX ст. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2026. Вип. 64. С. 340–351. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.29

APA: Петрова, Т. О. (2026). Українська термінографічна критика 40-х років XX ст. *Лінгвістичні дослідження, 64,* 340–351. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.29